

***Upadłość i restrukturyzacja kredytobiorcy lub banku
przy umowach o kredyt frankowy,
red. A. Hrycaj, T. Szanciło, Wolters Kluwer,
Warszawa 2024, ss. 476***

*Bankruptcy and restructuring of the debtor or bank
in Swiss franc loan agreements,
eds. A. Hrycaj, T. Szanciło, Wolters Kluwer,
Warsaw 2024, pp. 476*

*Банкротство и реструктуризация заемщика или банка
в договорах кредитования в швейцарских франках,
под ред. А. Хрыцай, Т. Шанчило, Wolters Kluwer, Варшава 2024, стр. 476*

*Банкрутство та реструктуризація позичальника або банку у випалку договорів
про кредит у швейцарських франках,
ред. А. Грицай, Т. Шанчило, Вольтерс Клувер, Варшава 2024, с. 476*

JOANNA WAGA

Mgr, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
e-mail: joanna.waga@vp.pl, <https://orcid.org/0009-0001-3554-4775>

Wstęp

Tematyka umów o kredyt frankowy od lat cieszy się niesłabnącą popularnością. Postępowania w tym przedmiocie nierzadko stanowią źródło rozważań dotyczących problemów pozornie odległych, w rzeczywistości jednak mających istotne znaczenie praktyczne¹. Przykład publikacji poruszającej problematykę powiązaną z tym przedmiotem stanowi *Upadłość i restrukturyzacja kredytobiorcy lub banku przy umowach o kredyt frankowy* pod redakcją A. Hrycaj i T. Szanciło.

¹ M.in.: H. Ciepla, *Dochodzenie roszczeń z umów kredytów frankowych. Praktyka, orzecznictwo, pytania i odpowiedzi*, Warszawa 2021; P. Aslanowicz, *Kredyty waloryzowane do waluty obcej w praktyce orzeczniczej*, Warszawa 2023; D. Rogoziński, *Kredyty frankowe – przewodnik po węzłowych zagadnieniach prawnych i najważniejszym orzecznictwie*, 2024 [wyd. el. LEX].

1. Struktura i cel badawczy pracy

Pozycję rozpoczyna przedmowa, wedle której praca stanowi zbiór artykułów dotyczących tematów diskutowanych w ramach konferencji zatytułowanej *Umowa „o kredyt frankowy” a restrukturyzacja i upadłość kredytodawcy i kredytobiorcy*, zorganizowanej przez Uczelnię Łazarskiego oraz Wydział Prawa i Administracji UAM. Celem badawczym konferencji było uwydatnienie wybranych problemów na styku postępowania cywilnego w przedmiocie umowy o kredyt frankowy oraz upadłościowego, co z kolei stało się przyczynkiem do rozważań nad optymalnym wzorcem czynności w ich toku.

Monografię podzielono na dwie części, z których pierwszą poświęcono materialnoprawnym i procesowym skutkom klauzul abuzywnych zawartych w umowie o kredyt frankowy. W przystępny sposób przedstawiono podstawowe kwestie związane *stricte* z zagadnieniem umów o kredyt frankowych. Stwarza to odpowiednie podstawy dla dalszej analizy zagadnienia na tle postępowania upadłościowego bądź restrukturyzacyjnego krzyżującego się z procesem w tym przedmiocie. Pierwsza część obejmuje sześć rozdziałów: M. Korporalski, *Pojęcie konsumenta jako strony umowy kredytowej* (s. 23–50), P. Bednarczyk, *Wielopodmiotowość umowy kredytu frankowego a jej skuteczność w kontekście zachowań poszczególnych kredytobiorców – studium przypadku* (s. 51–64), T. Szanciło, *Ustalenie nieważności umowy o kredyt frankowy a niedozwolony mechanizm klauzul przeliczeniowych i ryzyko kursowe* (s. 65–84), P. Chmielnicki, P. Buczkowski, *Rozliczenie kredytu frankowego w ujęciu koncepcji kompletu normatywnego* (s. 85–115), Ł. Węgrzynowski, *Roszczenia kredytobiorcy o wynagrodzenie za korzystanie przez bank z kapitału wypłaconego na podstawie nieważnej umowy kredytu* (s. 117–132), R. Adamus, *Przedawnienie roszczeń majątkowych a kredyt konsumencki denominowany lub indeksowany w walucie obcej w kontekście upadłości lub restrukturyzacji strony stosunku kredytowego* (s. 133–152).

Druga część opracowania dotyczy wpływu otwarcia restrukturyzacji i ogłoszenia upadłości na umowę kredytu frankowego. Zgodnie z zapowiedzią poruszono tu problematykę konsekwencji procesowych związanych z ogłoszeniem upadłości bądź restrukturyzacją. Niewątpliwą zaletą publikacji są spostrzeżenia czynione z perspektywy różnych podmiotów zaangażowanych w postępowanie, niejednokrotnie w oparciu o doświadczenia autorów, co nadaje jej walor praktyczny. Cenne jest przy tym uwzględnienie różnych relacji czasowych postępowań oraz wielu konfiguracji podmiotowych, co pozwala na pozyskanie szerokiego oglądu badanego zagadnienia. Uwagi dotyczą postępowania upadłościowego wobec banku, jak też wobec kredytobiorcy, zarówno w trybie zwykłym, jak i konsumenckim. Należy zauważyć, że znaczna część wniosków dotyczy postępowania upadłościowego, natomiast wpływ

postępowania restrukturyzacyjnego był szerzej analizowany głównie w kontekście przymusowej restrukturyzacji banku. Na część drugą złożyło się dziesięć rozdziałów: D. Rogoziński, *Model przymusowej restrukturyzacji banku w polskim porządku prawnym w kontekście reżimu ochrony praw konsumenta* (s. 155–168), P. Bednarczyk, *Wpływ otwarcia przymusowej restrukturyzacji banku na dopuszczalność zabezpieczenia roszczenia o ustalenie nieważności* (s. 169–180), P. Asłanowicz, *Zawieszenie postępowania na podstawie art. 176 § 2 k.p.c.* (s. 181–202), M. Maj, *Wzajemne roszczenia banku i kredytobiorcy-konsumenta* (s. 203–268), B. Sierakowski, P. Zimmerman, M. Paczek, *Roszczenia upadłego kredytobiorcy wobec banku kredytodawcy* (s. 269–294), P. Filipiak, *Zgłoszenie wierzytelności z tytułu umowy o kredyt frankowy przez bank w postępowaniu upadłościowym kredytobiorcy-konsumenta* (s. 295–315), T. Szczurowski, *Odstąpienie syndyka od umowy kredytu frankowego w razie upadłości kredytobiorcy* (s. 317–336), T. Pisarski, *Przegląd orzecznictwa sądów powszechnych w sprawach upadłościowych, w których dochodzone są wierzytelności wynikające z umowy o kredyt frankowy* (s. 337–412), D. Chrapoński, *Upadłość banku a postępowanie cywilne dotyczące umów kredytowych denominowanych i indeksowanych do waluty zagranicznej* (s. 413–443), A. Hrycaj, *Wpływ ogłoszenia upadłości kredytobiorcy na postępowanie procesowe dotyczące kredytu wszczęte przed ogłoszeniem upadłości na skutek powództwa kredytobiorcy* (s. 445–465).

2. Zawartość merytoryczna

2.1. Materialnoprawne i procesowe skutki zawarcia klauzul abuzywnych w umowie kredytu frankowego

Recenzowana pozycja rozpoczyna się od omówienia kwestii kluczowych dla przypisania stronie umowy statusu konsumenta, przy uwzględnieniu orzeczeń TS oraz sądów krajowych. Rozważania obejmują cel umowy, bezpośredni i pośredni związek czynności z prowadzoną przez stronę działalnością gospodarczą, rozstrzyganie wątpliwości dotyczących kwalifikacji strony stosunku jako konsumenta w sytuacji mieszanego charakteru umowy czy późniejszej modyfikacji celu kredytu. Dzięki temu prowadzą one do wniosków cennych nie tylko w kontekście kredytów frankowych i stanowią odpowiedni wstęp do dalszej lektury. Pewien niedosyt pozostawia wąskie odniesienie do osób prawnych i pominięcie kwestii statusu konsumenta w kontekście podmiotów wchodzących w skład ich organów zarządzających występujących

jako strona umowy². Istotne jest natomiast zaakcentowanie potrzeby ochrony także kredytobiorcy będącego przedsiębiorcą, co uzasadniać ma związanie umową naruszającą równowagę stron na rzecz banku.

Szczególnie interesujące w ramach pierwszej części pozostają uwagi P. Bednarczyka na temat wielopodmiotowości umów kredytowych i związanego z nią sposobu rozliczania świadczeń kondykcyjnych w razie nieważności umowy. Na tle studium przypadku wskazuje on na aspekty proceduralne związane z udziałem kredytobiorców w postępowaniu dotyczącym umowy i możliwością podniesienia zarzutu potrącenia przez podmioty niebędące formalnie jej stroną. Przedstawione wnioski z pewnością pozostają aktualne ze względu na częstotliwość występowania opisanych powiązań podmiotowych, nie tylko w kontekście umów frankowych.

Monografia zawiera zwięzły i rzeczowy zarys problematyki klauzul abuzywnych w kredytach frankowych. Przy odwołaniu do okoliczności towarzyszących okresowi masowego udzielania kredytów frankowych wyjaśnia, co stanowiło przyczyny oferowania umów zawierających klauzule zależne od kursu waluty oraz dlaczego były one wadliwe. Nakreśla też problematykę sankcji stosowanych w reakcji na stwierdzenie ich abuzywności.

Niestandardowe podejście do przedmiotowego zagadnienia przedstawiono w rozdziale poświęconym koncepcji kompletu normatywnego. Autorzy zwracają uwagę na pozaekonomiczny walor pewnych czynników mających wpływ na decyzje podejmowane w ramach transakcji rynkowych. Proponowana metodologia badań zostaje następnie zastosowana w analizie poszczególnych scenariuszy zakończenia stosunku z umowy o kredyt frankowy. Istotnym walorem fragmentu jest skierowanie uwagi na krzyżowanie się prawa z innymi dziedzinami nauki, jego wielowymiarowość i wadliwość rozpatrywania skutków prawnych określonych sytuacji w oderwaniu od czynników społecznych czy rynkowych.

Kolejny rozdział dotyczy dopuszczalności roszczenia kredytobiorcy związanego z bezumownym korzystaniem z kapitału przez bank po stwierdzeniu nieważności umowy kredytu. Istotne wydają się zwłaszcza tezy o ewolucji orzecznictwa dotyczącego rozliczeń stron i przekształcenia charakteru rekompensaty dochodzonej przez konsumenta. Autor, dokonując syntezy orzecznictwa TS i regulacji krajowych, trafnie ukazuje trudności związane z próbą dochodzenia przez konsumenta wynagrodzenia za korzystanie przez bank z bezumownie otrzymanego kapitału.

Pierwszą część opracowania zamykają rozważania na temat przedawnienia roszczeń z umowy kredytowej przy jednoczesnym objęciu strony postępowaniem

² Wyrok TS z dnia 14 marca 2013 r., C-419/11, Česká spořitelna, a.s. v. Gerald Feichter, ZOTSiS 2013, nr 3, poz. I-165.

upadłościowym lub restrukturyzacją. Autor analizuje kryteria ustalenia daty wymagalności roszczenia i celowość zobiektywizowania tej oceny. Pewien niedosyt pozostawia natomiast pobieżne przedstawienie problemu przedawnionych zobowiązań w postępowaniu upadłościowym³. Dotyczy to zwłaszcza postawionej tezy o możliwości ich umorzenia po uprzednim uznaniu przez upadłego, która nie została jednak szerzej rozwinięta.

2.2. Wpływ otwarcia restrukturyzacji i ogłoszenia upadłości na umowę kredytu frankowego

Drugą część monografii otwiera analiza wpływu przymusowej restrukturyzacji banku na sytuację stron umowy kredytu frankowego. Przybliża specyfikę tego postępowania oraz sygnalizuje potencjalne problemy po stronie konsumenta-wierzyciela banku, takie jak ryzyko nieuzyskania zaspokojenia czy zabezpieczenia roszczeń. Dzięki temu ukazuje kolizję norm i celów dyrektyw unijnych służących ochronie praw konsumentów oraz stanowiących podstawę wprowadzenia przymusowej restrukturyzacji banków.

Kolejny rozdział proponuje rozwiązanie problemu dopuszczalności zabezpieczenia roszczenia o ustalenie nieważności umowy o kredyt frankowy⁴. Zawiera m.in. uzasadnienie pytania prejudycjalnego złożonego w przedmiotowej sprawie, podkreślającego ujemne skutki pozbawienia konsumenta tego prawa. Fragment ten zasługuje na szczególną uwagę ze względu na zwięzły, ale rzeczowy wywód prowadzony w oparciu o wykładnię literalną i celowościową przepisów.

Interesujące konkluzje na temat konsekwencji przymusowej restrukturyzacji na tle procesu cywilnego poczyniono w kontekście zawieszenia na podstawie art. 176 § 2 K.p.c.⁵ Kluczowe są tu w szczególności rozważania, czy zasadne i zgodne z ochroną konsumenta jest obligatoryjne zawieszenie na wniosek Bankowego Funduszu Gwarancyjnego postępowania z powództwa wierzyciela-konsumenta. Analizę skutków procesowych odniesiono także do kwestii takich, jak zmiany podmiotowe

³ Częściowo problem ten rozwija Ł. Kozakiewicz, *Wierzytelności przedawnione w projekcie planu spłaty wierzycieli*, Doradca Restrukturyzacyjny 2024, nr 4 (34), s. 24–40.

⁴ Analogicznie A. Hrycaj, *Wpływ ogłoszenia upadłości banku na rozpoznawanie wniosków o zabezpieczenie w procesach dotyczących „umów o kredyt frankowy”*, Doradca Restrukturyzacyjny 2023, nr 3 (33), s. 30–37; odmienne stanowisko prezentuje R. Adamus, *Problem zabezpieczenia roszczeń z kredytów frankowych przeciwko syndykowi masy upadłości banku – kredytodawcy*, Doradca Restrukturyzacyjny 2024, nr 4 (34), s. 41–50.

⁵ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, tekst jednolity: Dz. U. z 2024 r. poz. 1568 z późn. zm.

po ogłoszeniu upadłości banku czy specyfika postępowania incydentalnego na podstawie art. 176 § 2 K.p.c.

Godne zainteresowania są uwagi na temat procesu o roszczenia z umów frankowych, zarówno w ujęciu postępowania cywilnego *per se*, jak i w kolizji z postępowaniem upadłościowym. Na podstawie poglądów orzecznictwa przedstawiono wnioski dotyczące zawieszenia postępowania, zarzutu potrącenia, legitymacji procesowej, waloryzacji sądowej, odsetek czy waluty, w której powinno być formułowane roszczenie. Wartościowe dla zainteresowanych podejmowanymi zagadnieniami pozostają wskazania sygnatur spraw dotyczących podnoszonych problemów, które na chwilę publikacji pozostawały nierozpoznane. Warto dodać, że wątpliwości autora odnoszące się do dopuszczalności przekazania powództwa wierzyciela przeciwko upadłemu jako zgłoszenia wierzytelności w aktualnym stanie prawnym zostały już rozstrzygnięte przez SN⁶.

Kolejny rozdział przybliża przebieg postępowania upadłościowego prowadzonego w obu trybach. Uwagi ogólne uzupełnia analiza wpływu umowy o kredyt frankowy na decyzje syndyka czy podniesienie zarzutu potrącenia przez bank. Autorzy odnieśli się też do relacji postępowania upadłościowego i świadczenia kondykcijnego po stwierdzeniu nieważności umowy kredytowej. Szczególnie interesujące są tu rozważania o następstwach zakończenia postępowania upadłościowego, zarówno na skutek zaspokojenia wierzycieli, jak i umorzenia zobowiązań bez ustalania planu spłaty.

Praktyczne wnioski dotyczące postępowania w „sprawie frankowej” wobec kredytobiorcy po ogłoszeniu upadłości proponuje P. Filipiak. Autor przedstawia rzeczowe konkluzje uwzględniające potencjalne trudności po stronie banku występującego jako wierzyciel masy upadłości, ze szczególnym uwzględnieniem formuły zgłoszenia wierzytelności⁷. Na uwagę zasługuje zwłaszcza analiza konsekwencji wygaśnięcia hipoteki na skutek nieważności umowy kredytowej. Autor skupia się na najczęściej występujących przypadkach i związanych z nimi ryzykach, uzupełniając je o propozycje właściwych rozwiązań.

W następnym rozdziale przybliżona została możliwość wypowiedzenia umowy frankowej przez bank w sytuacji niewypłacalności kredytobiorcy. Następnie przedmiotem szczegółowej analizy stała się problematyka odstąpienia od takiej umowy przez syndyka w toku postępowania upadłościowego. Po przeanalizowaniu warunków skorzystania z tego prawa, autor sformułował tezę o niedopuszczalności

⁶ Uchwała SN z dnia 11 kwietnia 2024 r., III CZP 63/23, OSNC 2024, nr 10, poz. 97.

⁷ Szerzej na ten temat: P. Filipiak, R. Kowalczyk, *Dochodzenie roszczeń kredytobiorcy z tytułu nieważnej umowy o kredyt frankowy w postępowaniu upadłościowym banku – kredytodawcy*, Doradca Restrukturyzacyjny 2023, nr 3 (33), s. 52–53; A. Ludwicińska, A. Machowska, w: A. Ludwicińska, A. Machowska, *Upadłość konsumencka*, Warszawa 2022, s. 217–229.

takiego rozwiązania. Przytoczone argumenty odwołują się nie tylko do przesłanek odstąpienia od umowy, lecz także celowości takiej czynności i wpływu różnych sankcji stosowanych wobec umów zawierających klauzule abuzywne.

Kolejny rozdział prezentuje orzeczenia wybrane celem wyeksponowania pewnych aspektów postępowania upadłościowego wobec kredytobiorcy. Obrazuje on problemy, z którymi muszą mierzyć się organy i uczestnicy postępowania oraz popełniane niekiedy błędy, dzięki czemu będzie cennym źródłem informacji dla osób występujących w nim w różnych rolach. Przywołane orzeczenia dotyczą m.in. spóźnionego zaskarżenia listy wierzytelności, kwestionowania umowy kredytu frankowego przez syndyka czy wpływu czynności fraudacyjnej upadłego kredytobiorcy na dopuszczalność oddłużenia. Autor uzupełnił je o komentarz na temat dopuszczalności stwierdzenia przez sędziego-komisarza nieważności umowy frankowej po ustaleniu przez syndyka listy wierzytelności bądź planu spłaty.

Dalsze rozważania poświęcono wpływowi upadłości banku na postępowanie cywilne dotyczące umowy o kredyt frankowy. Odrębnie rozważono sytuację, gdy powództwo wytoczył bank oraz kredytobiorca. Autor odpowiada na pytanie, czy warunek podjęcia postępowania wynikającego z Prawa upadłościowego dotyczy jedynie powództwa o zapłatę, czy również o ustalenie nieważności umowy. Na uwagę zasługują też uwagi na temat wpływu ogłoszenia upadłości na postępowanie kasacyjne oraz wykluczenie możliwości traktowania listy wierzytelności jako prejudykatu pozwalającego na zawieszenie postępowania i zabezpieczenia powództwa o ustalenie.

Publikację zamyka przedstawienie wpływu upadłości kredytobiorcy na wytoczone wcześniej powództwo o stwierdzenie nieważności umowy frankowej. Interesujące są zwłaszcza – oparte na praktyce orzeczniczej – wnioski wyprowadzone co do celowości umieszczania postanowienia o zawieszeniu i podjęciu postępowania w wyniku ogłoszenia upadłości w jednym akcie. Istotna jest ponadto analiza relacji planu spłaty i postępowania procesowego, w szczególności wątpliwości odnoszące się do związania sądu planem spłaty, nadania mu powagi rzeczy osądzonej oraz wpływu umorzenia zobowiązań upadłego na późniejsze dochodzenie roszczeń. Choć tematy te pojawiały się już kilkakrotnie we wcześniejszych fragmentach opracowania, uwagi sformułowane przez A. Hrycaj stanowią nie są wtórnym powtórzeniem wniosków zawartych w poprzednich rozdziałach. Czynione z perspektywy sądu orzekającego, rzucają nowe światło na wskazane zagadnienia, doskonale je uzupełniając.

Zakończenie

Recenzowana publikacja podejmuje tematykę relacji krzyżujących się postępowań. Ze względu na znaczną liczbę ogłaszanych upadłości⁸ oraz postępowań dotyczących umów o kredyt frankowy⁹, temat ten z pewnością pozostaje aktualny. Wstępnie szeroko analizowane kwestie dotyczące *stricte* umów frankowych zostały dalej uzupełnione o wpływ wybranych aspektów postępowania upadłościowego. Rozpoczęcie od zagadnień ogólnych czyni pozycję wartościową dla osób, które nie miały wcześniej styczności z tą problematyką. Identyfikowanie podmiotu dotkniętego lub zagrożonego niewypłacalnością – zarówno banku, jak i kredytobiorcy – zapewnia szerokie spojrzenie na badane zagadnienie. Grono autorów posiadających doskonałe doświadczenie praktyczne w rozmaitych rolach postępowania oferuje rzetelne opracowanie podjętego tematu. Wiele wniosków płynących z publikacji ma charakter uniwersalny, istotny nie tylko w okolicznościach zbiegających się postępowań. Jednocześnie syntetycznie zbiera ona poglądy judykatury, co niewątpliwie stanowi dodatkową wartość. Tym samym zdecydowanie pozostaje godna uwagi i dowodzi, że problematyka umów frankowych jeszcze nie przebrzmiała.

Bibliografia

- Adamus R., *Problem zabezpieczenia roszczeń z kredytów frankowych przeciwko syndykowi masy upadłości banku – kredytodawcy*, Doradca Restrukturyzacyjny 2024, nr 4 (34).
- Aślanowicz P., *Kredyty waloryzowane do waluty obcej w praktyce orzeczniczej*, Warszawa 2023.
- Ciepla H., *Dochodzenie roszczeń z umów kredytów frankowych. Praktyka, orzecznictwo, pytania i odpowiedzi*, Warszawa 2021.
- Filipiak P., Kowalczyk R., *Dochodzenie roszczeń kredytobiorcy z tytułu nieważnej umowy o kredyt frankowy w postępowaniu upadłościowym banku – kredytodawcy*, Doradca Restrukturyzacyjny 2023, nr 3 (33).
- Hrycaj A., *Wpływ ogłoszenia upadłości banku na rozpoznawanie wniosków o zabezpieczenie w procesach dotyczących „umów o kredyt frankowy”*, Doradca Restrukturyzacyjny 2023, nr 3 (33).
- Hrycaj A., Filipiak P., Sierakowski B., Rak J., *Postępowanie upadłościowe w praktyce sądów powszechnych*, Warszawa 2023.

⁸ A. Hrycaj, P. Filipiak, B. Sierakowski, J. Rak, *Postępowanie upadłościowe w praktyce sądów powszechnych*, Warszawa 2023, s. 78–79.

⁹ E. Rutkowska-Tomaszewska, w: *Zobowiązania w obrocie gospodarczym*, red. A. Malarewicz-Jakubów, Warszawa 2025, s. 532.

- Kozakiewicz Ł., *Wierzytelności przedawnione w projekcie planu spłaty wierzycieli*, Doradca Restrukturyzacyjny 2024, nr 4 (34).
- Ludwicińska A., Machowska A., *Upadłość konsumencka*, Warszawa 2022.
- Rogoziński D., *Kredyty frankowe – przewodnik po węzłowych zagadnieniach prawnych i najważniejszym orzecznictwie*, 2024 [wyd. el. LEX].
- Upadłość i restrukturyzacja kredytobiorcy lub banku przy umowach o kredyt frankowy*, red. A. Hrycaj, T. Szanciło, Warszawa 2024.
- Zobowiązania w obrocie gospodarczym*, red. A. Malarewicz-Jakubów, Warszawa 2025.